

Processing Systems. URL : <https://www.semanticscholar.org/paper/Attention-is-All-you-Need-Yaswani-Shazeer/204e3073870fae3d05bcbc2f6a8e263d9b72e776> (дата звернення: 09.10.2023)

5. Bahdanau, D., Cho, K., & Bengio, Y. (2014). *Neural Machine Translation by Jointly Learning to Align and Translate*. arXiv preprint arXiv:1409.0473. URL: <https://arxiv.org/abs/1409.0473> (дата звернення 09.10.2023)

6. Koehn, P. *Statistical Machine Translation*. Cambridge University Press. 2009.

РЕАЛІЇ РОМАНУ Р. РІГЗА «ДІМ ДИВНИХ ДІТЕЙ»: ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТИ

Маковська О. В.

42Бд-Фнрл

Житомирський державний університет імені Івана Франка
Наук. керівник – к.філол.н., доцент Борисенко Н. Д.

Наша розвідка присвячена дослідженню реалій роману Ренсома Рігза «Дім дивних дітей» [5], написаного у жанрі фентезі. Роман, що присвячений пригодам дітей-підлітків з особливими вміннями та здібностями, їх протистоянню злу, став досить популярним у світі і був перекладений українською мовою у 2021 році [3]. Лінгвокультурний підхід у перекладі ставить нові завдання перед перекладом художньої прози, коли поряд з розбіжностями в устрої мови оригіналу та перекладу беруться до уваги відмінності вихідної та цільової культур [4]. З іншого боку, у літературних творах жанру фентезі автор створює уявний світ, який відрізняється від реального великою кількістю вигаданих реалій, що утруднює сприйняття твору. Метою розвідки є створення класифікації реалій роману Р. Рігза «Дім дивних дітей» та виокремлення способів їхнього відтворення в українському перекладі.

Поняття *реалії*, що є одним з ключових для перекладознавства, позначає феномени, пов'язані з різними аспектами життя, історії, традицій, культури певної спільноти, суспільства, країни. Під ним розуміють явища присутні у культурі, а також мовні одиниці, що ці явища номінують. Роксоляна Петрівна Зорівчак визначає реалії як моно- та полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщує традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності цільової мови [2, с. 58]. Класифікації реалій будують за різноманітними ознаками. Так, з погляду практики перекладу виділяють явні та приховані реалії. Останні мають відповідник в цільовій мові, який має інше значення, що реалія цільової мови [2, с. 64]. За ідеографічною ознакою реалії поділяють на географічні, етнографічні, суспільно-політичні [див., напр., 1], можливою є класифікація за присутністю в одній або низці мов, за часовим критерієм виділяють сучасні та історичні реалії [2, с. 71]. Основною проблемою відтворення реалій у перекладі є відсутність в цільовій культурі відповідного феномену та, як наслідок, його номінації у мові-сприймачі. Додаткову трудність створює той факт, що при перекладі необхідно передати певний колорит: національний, історичний та культурний.

Оскільки за жанром роман є фентезійним, більшість його подій відбувається в уявному світі, в основному, реалії є вигаданими. Водночас частина реалій відображає справжню історію Великої Британії, починаючи з Першої світової війни. Обидва типи реалій є основними сюжетними елементами, важливими для розвитку подій. Аналіз тексту роману «Дім дивних дітей» дозволяє нам виділити п'ять основних груп реалій.

До першої групи відносимо антропоніми, які включають імена та прізвища дітей (*Millard Nullings, Emma Bloom*) та їхніх вчителів, у звертанні до яких використовується

титул *miss*, а прізвище є зоонімом, та позначає птаха, на якого може перетворитись вчителька, наприклад: *Miss Alma Peregrine*, *Miss Gwendoline Petrel*.

Другу групу утворюють топоніми, що включають назви місць, у яких розгортається сюжет. До прикладу, *Englewood*, що позначає рідне місто головного героя.

Третю групу формують назви реальних та уявних історичних подій, наприклад *Two Clans War*, тобто війна між двома спільнотами.

Четверта група складається з культурних реалій, що пов'язані з музикою, театром (*The Three Stooges* – американське комедійне тріо), мистецтвом та літературою Великої Британії, Америки та вигаданих світів роману, наприклад, *book "A Map of Days"*, яка містить історію уявного світу героїв.

До п'ятої групи належать апелятиви на позначення груп живих істот та людей за провідною характеристикою, наприклад, лексема *hollowgastes* номінує монстрів, які переслідують головних героїв, одиниця *invisibles* позначає людей, які мають здатність ставати невидимими.

Аналіз способів відтворення реалій в українському перекладі дозволяє виділити транскодування для відтворення номінацій груп осіб. Так, лексема *umbrynes* на позначення жінок з надприродними здібностями транскодується та проходить процес натуралізації, оскільки отримує в українській мові категорію граматичного роду *імбрина* та форму множини *імбрини* у перекладі.

Ще одним способом відтворення реалій роману є калькування, яке використано для перекладу номінацій груп дітей за провідною ознакою. До прикладу, лексема *light-eater* позначає тих, хто їсть світло та перекладена як *світлоїжки*.

Для передачі у перекладі імен імбрин використано комбінацію культурного еквівалента, транскодування та еквівалентного перекладу. Так, для відтворення титулу *miss* використано культурний еквівалент *пані*, який в українській мові є формою ввічливого звертання, проте не відображає той факт, що жінка є незаміжньою. Жіноче ім'я імбрини транскодовано, наприклад, *Esmeralda* – *Есмеральда*, а прізвище-зоонім відтворено за допомогою еквівалента в українській мові: *Avocet* – *Шилодзьобка*.

Отже, реалії роману Ренсома Ріггза «Дім дивних дітей» розділяємо на антропоніми, топоніми, назви реальних та уявних історичних подій, реалії музики, мистецтва та літератури, номінації істот та людей за провідною ознакою. В українському перекладі використано транскодування, натуралізацію, кальку та культурний еквівалент для відтворення реалій. Подальша перспектива розвідки вбачається у дослідженні способів відтворення граматичних явищ роману Ренсома Ріггза «Дім дивних дітей» в українському перекладі.

Література

1. Борисенко Н. Д., Славова Л. Л., Кодубовська О. О. Художній світ реалій американських університетів: лінгвокраїнознавчий та лінгвокультурологічний аспекти. Закарпатські філологічні студії. 2023. Вип. 27, т. 1. С. 82-86.

2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львівському університеті, 1989. 216 с.

3. Ріггз Р. Дім дивних дітей. Харків: Видавництво Клуб Сімейного дозвілля, 2021. 432 с.

4. Славова Л. Л., Борисенко Н. Д. Відтворення культурно специфічних одиниць у перекладі: конфронтація культур. Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу: тези доп. всеукр. наук. конф. пам'яті д-ра філол. наук, проф. Д. І. Квеселевича (1935-2003) Житомир, 2022. С. 60-63.

5. Riggs R. *Miss Peregrine's Home for Peculiar Children*. Режим доступу: https://royallib.com/book/Riggs_Ransom/Miss_Peregrines_Home_for_Peculiar_Children.html